

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת קרח, תשס"ח
מספר 762

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

עדת קרח – פרשנות מקומית לעומת פרשנות היסטורית

במאמר זה אני מבקש להראות את ההבדל בין פירוש פרשיית קורח ועדתו על רקע הקשרה המיידית והרחב יותר, ובין הבנת חומרת מעשיהם בעיני חז"ל על ציר היסטורי ארוך יותר. אף שכמה מן הפרשנים נעזרים במאמרי חז"ל לבאר את הכתובים, הרי האירוע הזה נראה חמור בהרבה כאשר הוא נידון בקונטקסט היסטורי רחב.

חז"ל עוסקים בפרשת קורח במסכת סנהדרין (בפרק חלק, קט ע"א-ע"ב) לצד עיסוק בכל היחידים והקבוצות מאז בריאת העולם, שבמעשיהם גרמו לעצמם עונש בעולם הזה, ומצאתם אף נענשו בעולם הבא:

אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא... **דור הפלגה** אין להם חלק לעולם הבא... **מרגלים** אין להם חלק לעולם הבא שנאמר 'וימתו האנשים מוצאי דיבת הארץ רעה במגפה' (יד:לז) וימותו בעולם הזה, במגפה לעולם הבא. **עדת קרח** אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'ותכס עליהם הארץ' - בעולם הזה, 'ויאבדו מתוך הקהל' - לעולם הבא, דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר: עליהם אמר הכתוב: 'ממית ומחיה מוריד שאול ויעל' (שמו"א ב:ו).

בדיון בדמויות אלו נעזרים חז"ל במדרש פסוקים מתהלים ובמסורות שמקורן אינו ידוע לנו כדי להשלים פרטים על האנשים הנזכרים. גם בפרשת קורח העיסוק במעשה קורח ועדתו חורג מניתוח אירוע מקומי שקרה במדבר, והוא מושווה בנשימה אחת לאירועים הרחוקים ממנו היסטורית. להלן ביאור הסיפור והמסורת הנלוות אליו:

רבי יהודה בן בתירא אומר: "הרי הן כאבידה המתבקשת שנאמר: 'תעיתי כשה אובד פקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי' (תה' קיט:קעו)". על פי השורש המשותף "ויאבדו" – "אובד" מפרש ר"י בן בתירא שעדת קורח עתידה לחזור בתשובה. רעיון זה מובא במדרש תנחומא (ורשא, פרשת קורח סימן י"א) – בניו של קורח חזרו בתשובה ונשמר להם מקום בגן-העדן, ובלועי קורח הודו באמיתות תורתו של משה.

הסוגיה ממשיכה בדברי ר' יוסי: "כל החולק על מלכות בית דוד ראוי להכישו נחש", וממשיך רב חיסדא:

כל החולק על רבו כחולק על השכינה. א"ר חמא ברבי חנינא: כל העושה מריבה עם רבו כעושה עם השכינה. א"ר חנינא בר פפא: כל המתרעם על רבו כאילו מתרעם על השכינה. א"ר אבהו כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר על השכינה.

מתוך הסיפור על קורח יוצאים חז"ל לדון בהרחבה בסוגיית החולק על רבו. בזה הם מרחיבים את הבנת הפרשה מאירוע מקומי לבעיה אמונית רחבת משמעות והיקף.

אף שהתלמוד מלא במחלוקות, מהן גם בין תלמיד לרבו, הרי כאשר יש מחלוקת הבאה לערער על הסמכות, על תוקפה של המסורת, היא מתפרשת כריב עם הקב"ה. הקישור בין פרשיית קורח לסוגיית 'החולק על רבו' מצביע על חומרת מעשהו של קורח – לא ויכוח בין שני אישים על איש משרות יש כאן, אלא מחלוקת על השכינה.

רבי אליעזר חולק במשנה על רבי עקיבא וסובר שיש להם חלק לעוה"ב, שנאמר בשמו"א ב:ו: "ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל". כלומר יש כמה גישות לייחוס פסוקים שונים בתנ"ך שנושאים עמום. לא לחינם מסתייעים בפסוק מתפילת חנה אם שמואל שהוא מזרעו של קורח.¹ המקום שבחרו המשנה והתלמוד לעסוק בעדת קורח מאיר לנו כמה נעלמים בפרשה. הלוא לשאלת קורח: "מדוע תתנשאו על קהל ה'" (טז:ג) משה אינו נותן תשובה עניינית, אלא מציע לערוך את מבחן הקטורת למחרת. אבל אם נפרש שמשה זיהה כאן מיד כפירה בה' ומרידה בו, נבין גם את תגובתו הקשה.

זאת הייתה השקפת חז"ל כאשר מיקמו את קורח ועדתו ברשימת הקבוצות שאין להם חלק לעולם הבא. בכך נתנו ביטוי לחומרת המעשה של כל אחת מהקבוצות.

יש עוד מקורות שבהם מושווית עדת קורח לאנשים שליליים. בסיס ההשוואה הוא פילולוגי:²

'ויאמר אל האשה אף כי אמר א-להים לא תאכל מכל עץ הגן' אמר ר' חננא בר סנסן ארבעה הן פתחו באף אבדו באף, ואלו הן: נחש ושר האופים ועדת קרח והמן. נחש – 'ויאמר אל האשה אף כי אמר א-להים', שר האופים – 'אף אני בחלומי' (בר' מ:טז), עדת קרח – 'אף לא אל ארץ' (במ' טז:יד), המן – 'אף לא הביאה אסתר המלכה' (אס' ה:יב).

מקור אחר:³

עד מתי פתים תאהבו פתי, אלו דור המדבר. ולצים לצון חמדו להם - אלו עדת קרח. וכסילים ישנאו דעת - זו מלכות הרשעה שלא קבלה עליה עול מלכות שמים ועול תורה. גם כאן משווה המדרש את קורח לדמויות שליליות ידועות ובוזה שופט אותו להיכלל עמום. כשדוד המלך סוקר בתהילים את קורות עם ישראל במדבר, הוא מתאר אותם לא בסדר הכרונולוגי שבו קרו הדברים, אלא מנקודת שיפוט של המעשים. ולכן מעשה קורח מובא לפני חטא העגל אבל צמוד אליו, ובוזה ניתנה למעשה קורח משמעות של עבודה זרה וכפירה בה' (קו:טז-כה):

וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בְּמַחְנֵה לְאַהֲרֹן קְדוֹשׁ ה'. תִּפְתַּח אַרְץ וּתְבַלַּע דָּתָן וְתַכְסֵּם עַל עֲדַת אֲבִירָם. וּתְבַעַר אֵשׁ בְּעֵדָתָם לְהַבִּיחַ תְּלֵהֵט רְשָׁעִים. יַעֲשֵׂוּ עֵגֶל בְּחֶרֶב וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְמִסְכָּה. וַיִּמְרֹאוּ אֶת כְּבוֹדָם בְּתִבְנִית שׁוֹר אֲכַל עֵשֶׂב. שִׁכְחוּ א-ל מוֹשִׁיעֵם עֲשֵׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם. נִפְלְאוֹת בְּאַרְץ חָם נִרְאוֹת עַל יַם סוּף. וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לְיָדֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ עָמַד בְּפָרְץ לְפָנָיו לְהַשִּׁיב תְּמִתּוֹ מִהַשְּׁחִית. וַיִּמָּאֲסוּ בְּאַרְץ חֲמֻדָּה לֹא הֶאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ. וַיִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה'.

בפירושו על אתר מביא רד"ק דוגמאות שליליות בביאור הביטוי "ויקנאו למשה", וכך צובע את קורח בצבע שחור, כמובא בדוגמאות:

'ויקנאו למשה', כמו: במשה. וכן: 'הרגתי לפצעי' (בר' ד:כג); 'לפניכם לחרב' (ויק' כו:ז); 'למי מריבה' (במ' כ:כד) והדומים להם, כי קשור הקנאה עם הלמ"ד הוא לטוב, כמו 'אשר קנא לא-להיו' (שם כה:יג); 'קנא קנאתי לה' (מל"א יט:יד). אבל עם הבי"ת הוא לרע, כמו 'ויקנאו בו אחיו' (בר' לז:יא); 'כי קנאת בהוללים' (תה' עג:ג).

¹ דבה"א ו:ז-ח: "בני קהת עמינדב בנו קרח בנו אסי בנו. אלקנה בנו ואבנאס בנו ואסיר בנו" ושמואל הוא מצאצאי קורח, כפי שמובא בפירושו של רד"ק לשמו"א א:א.

² בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשה יט, ד"ה ויאמר אל האשה.

³ מדרש משלי (בוכר) פרשה א, ד"ה [כב] עד מתי.

רד"ק מבחין בין לקנא ל... שמשמעותו חיובית לבין לקנא ב... שמשמעותו שלילית, ומפרש "ויקנאו למשה" כאילו היה כתוב "ויקנאו במשה".

בסוגיה אחרת בתלמוד, בעניין חלוקת הארץ, שוב משווים את עדת קורח למרגלים ולמתלוננים וכך שופטים אותם לחומרה. אין מדובר כאן בשאלה תמימה על חלוקה שוויונית של המשרות הבכירות, אלא בתלונה כלפי ה'. כלומר יש הבדל אם קוראים את פרשת קורח בסדר הפרשיות בספר במדבר ברצף האירועים, או אם דנים במרידה בה' ומשווים היסטורית את עונשו של כל אחד. נאמר בתלמוד (בבא בתרא ק"ח ע"ב):

מתלוננין ועדת קרח לא היה להן חלק בארץ. והתניא: מרגלים, מתלוננים ועדת קרח - יהושע וכלב נטלו חלקם! לא קשיא: מר מקיש מתלוננים למרגלים, מר לא מקיש מתלוננים למרגלים; דתניא: אבינו מת במדבר - זה צלפחד, והוא לא היה בתוך העדה - זה עדת מרגלים, הנועדים על ה' - אלו מתלוננים, בעדת קרח - כמשמעו; מר מקיש מתלוננים למרגלים, ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים. וא"ל רב פפא לאביי: ולמאן דמקיש מתלוננים למרגלים, איכפול יהושע וכלב וירתו לכולה א"י? א"ל: מתלוננים שבעדת קרח קאמרינן.

כלומר, יהושע וכלב זכו בחלק כפול בירושת הארץ וקיבלו את חלקם של עדת קורח. גם כאן נותנים לפרשת קורח משמעות היסטורית על ציר האירועים החמורים במדבר, וכך מתפרשת כל הפרשה בעצמות אחרות.

הרב ש' צבי טל (טייך)

מדריך ארצי במחשבת ישראל, משרד החינוך

מנחה בתכנית הידברות דתיים-חילוניים באוניברסיטה

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע.

הדף מופיע באינטרנט באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>.

כדי להצטרף לרשימת המנויים בדואר האלקטרוני על דף פרשת השבוע, יש לפנות לכתובת:

listserv@vm.biu.ac.il . אין לכתוב נושא למכתב. יש לכתוב שורה אחת בלבד, בגוף המכתב: sub

parasha-l firstname lastname כאשר first-name ו- last-name הינם השם הפרטי ושם המשפחה של השולח.